

Диилвр делдсн 42 джил

☆☆

П. Д. САНГАДЖИЕВ,
КПСС-н Хальмг таньгчин
комитетин сөглэрт

☆☆

гъя, хөд болн ямад — 2 сай болдж
өсв.

Олна күч-көлснэ гарлтн өсэд йовдгас иштэ мана Төрскнэ зөбрнй элвджд, советск улсин баадл-джиргь-льн ясрад йовна. КПСС-н XXI хургин шиидврэр көдлмшин өдриг хасхмн гидж темдглдсн үүлдврмүд баадл-джиргьлд орулдж күцэгддж йовна. КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министр-мүдин Советин шиидврмүдэр көдлмшчэриг болн үүлд церглэчриг 7—6 часин өдрүр оруулгын 1960 джил чилгчэр төгскгдхмн. Эниь мана көдлмшч классин, орн-нутгин цуг күч-көлсчирин алдр диилврн болджана.

СССР-н оln келн амтнэ бүлд Советск Хальмгин күч-көлсчир гүдждж көдлдж йовцхана. Хальмг келн амтн сэн дурарн Арасад ордж өгснэ 350 джилин туурсн бөнд бөлдвр келгнэ йовудт мана республик, джилин түрүн өрэлднй кесн социалистическ дөрлданэ дигэр государствд мах болн үс орулдж өглгчэр Арасан Федералд түрүн ормсин негинь авсми, тегэд 1959 джилин II кварталд республикд РСФСР-н Министрмүдин Советин хойрдгч мөра өггдсн.

Хальмг АССР-н күч-көлсчирин эдл-ахун болн культури тосхлтд күцсн диилвриг болн хальмг келн амтн сэн дурарн Арасан государствд ордж өгснэ 350 джилин бөниг темдглэд, СССР-н Деед Советин Президиумин Указар. Хальмг АССР Ленинэ орденэр, күч-көлсчирин ик баг правительствин ачлгчар ачлгдемн.

Правительствин ах ачлггчнд бахтдж, Алдр Октябрьск социалистическ революци 42 джилин бөниг темдглдж, КПСС-н XXI хургин болн КПСС-н ЦК-н июньск Пленумин шиидврмүдэр омг авч, социалистическ дөрлдэ өргэр делгрүүлгнэс иштэ, Хальмг АССР-н промышленностин көдлчир III кварталин болн 1959 джилин 9 сарин зурагын давулдж күцэв. Цуг продукт гаргьлгнэ 9 сара зура 101 процент күцэгдв. Цуг продукт гаргьлгнэ 1958 джилин ирлцнэгзү цагла дүнвүцүлхлэ, 11 процент өсв.

Республикин колхозмуд болн совхозмуд 1959 джилин 9 сарин эргид, 1958 джилин 9 сарла дүнвүцүлхлэ, государствд худлггиг болн орулдж өглггиг махар 85 процент, үсэр — 33 процент, өндгэр — 23 процент болн ноосар — 14 процент икдүлв. 1959 джилин йисн сара зурагын республикин эдл-ахус бүклдэн махар 196 процент, үсэр — 126 процент, өндгэр — 112, ноосар — 104 процент күцэв.

Делгрн өргн социалистическ дөрлдэнд республикин оln эдл-ахус нүүрлч ормд гарцхав. Теднэ тоод Сарпинск района «40 лет Октября» колхоз, Юстинск района «Северный» совхоз, Западн района «Ленинец» колхоз, Приютненск района «40 лет ВЛКСМ» совхоз, Целинн района «Ленинский» совхоз, Яшалтинск района Ленинэ пертэ колхоз, Каспийск района «Олевичевский» совхоз, Сарпинск района «Степной» совхоз, Приозерн района «Сухотинский» совхоз бо-

лн Элст балгьсна Ленинэ пертэ колхоз йовна.

Алдр Октябрьск социалистическ революци 42 джилин бөниг республикин социалистическ селанэ эдл-ахун нүүрлчир күч-көлснэ туурсн диилврэр темдглдэцхана. Теднэ зерглэнд «Ленинский» совхозин хөөч үр К. А. Армадыков, хөн болгьнас 8,6 кг ноос киргьд авсн; Западн района Чапаевин пертэ колхозин хөөч үр А. П. Химочкин, 100 хөн болгьнас 132 хургь авсн; Элст балгьсна Сталинэ пертэ колхозин хөөч үр В. Слизский, 100 хөн болгьнас 139 хургь авсн болн нань чигн хөөчир йовцхана.

Күч-көлснэ үзмдгтэ диилврэр неран туурулсн улс гидж «Степной» совхозин үкрч үр В. В. Пуреевин, «Прудовый» совхозин үкрч үр Н. Б. Цереновин, «Плодоовощной» совхозин саальч үр О. В. Манжикова, «Буратинский» совхозин саальчир үүрмүд Б. Д. Хохранова болн А. Очирова, Западн района Чапаевин пертэ колхозин саальч үр Р. П. Яцкан болн нань чигн кесг шовуччирин, загьсчирин, трактористирин неринь заадж болхмн. Гүдждж, коммунистическ кевэр күч-көлсн гаргьлгнэ йоста үлгүр үзүлдж йовцхах промышленностин болн селанэ эдл-ахун производствин нүүрлчирт мана Төрскн эндр өдр-ик ханмджан өргдж, неринь туурулджана.

Октябрин алдр өдриг темдглчарн Советск Хальмгин күч-көлсчир, цуг советск оln амтнэ хамдан эврәнн гол онгын СССР-н Деед Советин гурвдгч сессийн батлсн 1960 джилэ оln амтнэ эдл-ахун делгрлтин зурас күцэлгчнд тусхаджана.

Долан джилэ зура болн 1960 джилд батлгдсн оln амтнэ эдл-ахун делгрлтин зура Советск Хальмгин экономик болн культур цаарандан делгрхд шин ик өргн хаальг гаргьджана. Тер зураст келн амтнэ ленинск политик үзгддэцхана, тернь СССР-н цуг келн амтсин экономик болн культур делгү цуг халхарн өсчиг теткдэцхана.

Хальмг АССР-н оln амтнэ эдл-ахун делгрлтин долан джилэ зурад мана партин болн Советск правительствин, хальмг келн амтн, СССР-н цуг оln амтсин ах-дүүгын бұлд цецкрдж джиргьтхэ гидж килмдэцхэн тэвдэцхнй үзүлджана.

1965 джилин зурагчар промышленн производств, 1958 джиллэ дүнвүцүлхлэ мана республикд 2,2 колван икдхмн. Долан джилин эргид республикд тосхлтин материалн эврэ промышленность гаргьдхмн. Нефть болн газ хээдж олдж эдлврт оруулгын кегдхмн.

Республикин колхозмуд болн совхозмуд 1965 джилд 3 сай 250 миньгын хөөтэ, 350 миньгын бөд малта болхмн. Культурн, эрдм-сургуулин, эрүл-мендин тосхлт өргэр делгрхмн.

Республикин күч-көлсчирин бөни зөгсдэцх төрнй оln амтнэ эдл-ахун делгрлтин зураг болн бий дееран авсн социалистическ даалгьврмудан күцэсн дееран давулдж күцэгдэв, терүнәнн ашд мана орн-нутгт коммунизм тосхлгчнд болн делкэ төвкнүн баалггын батлгчнд эврәннй тоомср-та хуван орулдж өглгн болджана.

42 джил хөөран революцион керм «Аврорин» кесн халгын күмн амтнэ джиргьлин шин цаг — капитализм күүрлгнэ болн шин социалистическ строй токтлгьна цаг ирсиг заныглемн. СССР 42 джилин туршарт нарт делкэн күч-көлсчирт герлтэ иргчүр — коммунизмүр хаальг зааджана.

Эн төлэд цуг советск улсла хамдан оln амтнэ демократин орн-нутгудин күч-көлсчир болн делкэн прогрессивн күмн амтн Алдр Октябрьск социалистическ революци 42 джилин бөниг ик гидг өргмдгтэгчар тосдэцхана.

Алдр Октябрин бөниг мана Төрскнэ күч-көлсчир, Советск Союзин Коммунистическ партин тууджлч XXI хургин батлсн коммунистическ тосхлтин алдр зураг болгаснй урд күцэцхн төлэ өргн ноолдан делгрдж йовх цагт темдглдэцхана.

Алдр Октябрин 42 джилин бөни бөмн болн эн өдрмүдиг темдглдэцх цагт цуг прогрессивн күмн амтн нарт делкэн алык болн чигн ө-пнүгүднй, шидр Н. С. Хрушев США-д гичид олад-президент Эйзенхауэрла күүндвр кеснй тууджд орх ончта үүлдвр болдж гарв гидж ик ханлтгагар темдглдэцхана.

Советск Союз делкэн техническ делгрлтин нүүрт йовдж, иргчүр зөргтэ кевэр хаальг секдж йовна. Мана орн-нутгин индустриальн болн номин-техническ кемдэцхана бөданинй, советск оln амтнэ күч-көлснэ болн үүдэгч ухана алдр күцэринй делкэд түрүн болдж газрин искусственд дахульс болн космическ ракете тэвлгын, Сар тал советск гурвдгч космическ ракет нисгэд терүнэ эс үзгддг халхин зургинь цөкдж авсн, түрүн болдж атомн «Ленин» пертэ ледокол келгн, герчдэцхана.

Оln амтнэ баадл-джиргьлэс делкэн дээг гаргьдж болх аргь учрахнй Советск Союзин агзү күчнй бөлгн, советск оln амтнэ үүдэгч төвкнүн күч-көлсидэн шин диилврмүд күцигн болджана гидж КПСС-н XXI хург залсми. Советск улсин күч-көлсн Советск государствин агзү күчнй зөгслтн утагчар бөлгнэ йилггчнй мөн.

Цуг орн-нутгар делгрн оln амтнэ социалистическ дөрлдэнэс иштэ долан джилэ зуран түрүн джилднй зура промышленн производствин кемдэцгчарнй болн продукцин ах аньгсарнй чигн диилвртэгчар күцэгддг йовна. Эн джилин 9 сарин эргид промышленн продукция кемдэцхнй, нидн джилин ирлцнэгзү цагла дүнвүцүлхлэ, 12 процент бөдэцхана, цуг продукция гарцар болхла 4 процент.

Урдаснй кирцэд кедэцх тоогчар болхла долан джилин түрүн джилэ зурань 104—105 процент күцэгдхмн. Энүнэ ашднй тегэд мана орн-нутгин оln амтнэ эдл-аху зурагас давулдж өгсн продукцияг зуг 40 миллиард арслнэгтэ давугчар авхмн.

Селанэ эдл-аху, Поволжин болн Казахстан зэрм областьст хурчиг уга хагсу хавр болн зун болсн бийн, эн джил темдгтэ диилвр күцв. Арасан Федералдэр 1959 джилин октябрин 1 шинд, 1958 джилин октябрин нег шинлэ дүнвүцүлхлэ: мах гаргьлгн 41 процент, үсн — 15 процент, өс гидж нег үкрэс авдг үсн 101 кг икдв; бөдмалин то 3,9 сай толгьа. энүнэ тоод үкрмүд 800 миньгын толгьа; гахасин 4,4 сай тол-